

stino dogmata Massiliensium intimaret; quique proinde auctor Epistolae habetur, homo laicus fuit. Epistolam quoque ad Augustinum Siracensis scriptam, non Arelatensis, sed alterius esse Hilarii minime denegamus; sunt enim qui opinentur nullius Hilarii, sed Hilarii cuiusdam esse.

Neque ob id Augustinus nullam Hilarii mentionem fecit, quod ipsius ingenuam nouisset fidem; sed quod noluerit virum sui amantorem, sanctumque aperte redarguere: vel etiam, quod eius Epistolas expectaret, quem scripturum Prosper, dubitanter licet, praemonuerat.

CAPVT XI.

Gratiae necessitas ad fidei initium contra Semipelagianos. data opera demonstratur.

Necessaria est praeueniens Christi gratia ad fidei initium.

Plenissime quis ex his, quae superioribus capitibus disputabamus, dogma istud percipere, et propugnare posset: Tyronum tamen commodis inseruientes ex instituto hic de eo agere volumus. Illud vero ex sacris literis primum euincimus. Docet enim nos Paullus ad Christi gratiam pertinere quod credere incipiamus, neque ex nobis esse, viribus arbitrii nostri consideratis; sed donum esse fidei initium a Deo misericorditer collatum. Nam haec habet ad Rom. xi. »si autem gratia, iam non ex operibus.« Et, »quis prior dedit illi, et retribuetur ei?« Item in I. ad Corinthios: »quis enim te discernit? Aut quid habes quod non accepisti?« cert. Et: »misericordiam consequutus a Domino, vt sim fidelis.« Similiter II. ad Corinthios: »non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.« Demumque ad Philippenses I.: »vobis donatum est pro Christo, non solum vt credatis in eum, verum etiam vt patiamini pro eo.«

Eandem veritatem testantur Concilia. Atracianum Can. vi., et Tridentinum Sess. vi. Canonibus iii. et v.

Ex Patribus autem plura congescit L' Herminier (1), quae apertissimi-

(1) Tom. iv. pag. 130.

tissime probant necessitatem gratiae ad cuiusque operis boni initium. De necessitate vero gratiae ad initium fidei, quam ab operibus Semipelagianis distinguebant, haec Iustinus habet (2): »ipsa persuadet, atque ad fidem nos adducit.« Clemens quoque Alexandrinus sic loquitur (3): »fides non est electionis bonum opus, sed assensus valido alicui praeditus.« Item Irenaeus scribit (4): »impossibile sine Deo discere Deum.« Atque Basilii (5): »fides multo superior rationalibus methodis animam ad assensum trahendo...« Sancti Spiritus operationibus in nobis efficitur.« Postremo, Gregorius Nazianzenus ait (6): »possibile non est terreni corporis, ac mentis captivae crassitiam Deum concipere, nisi auxilio confortatam.« Habent similia Chrysostomus, Augustinus, alique Patres, vt ex dictis constat.

His accedit multiplex ratio theologica. Primam suppeditat S. Thomas, scilicet (7): fidei mysteria supra omnem naturae facultatem sunt: nullus ergo solis naturae viribus assentiri iis potest, sicut ad salutem oportet, nisi ad assensum huiusmodi fuerint eius intellectus, et voluntas speciali quodam praeueniens gratiae auxilio eleuata. Quemadmodum enim, vt exemplo apud S. Thomam frequentiamur, quia supra naturalem aquae virtutem est calefacere, nisi calefacta ipsa fuerit, calefacere nequit, ita nec credere, vt deest Christianum, homo se ipso potest, nisi accepro diuinitus donos quod supra naturalem creatae mentis facultatem diuina mysteria longe sint posita.

Secunda ratio haec est: Fides est iustificationis nostrae initium; vt enim Augustinus docet (8), illa Apostoli verba ad Galatas II. exponens; »nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi.« Ideo Paullus dicit: »ex fide iustificati hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrantur cetera, quae proprie opera nuncupantur, in quibus iuste viuimus:« at initium nostrae iustificationis a praeueniens gratia sumendum est vt a Patribus Tridentinis definitum est: ergo et Fidei nostrae initium ex gratia est.

Tertia: gratia non est merces naturalium operum; esset autem huiusmodi si fidei nostrae initium ex nobis esset: vt enim Augu-

Tom. III.

(2) Apologia II.

(3) Lib. II. Stromatum.

(4) Lib. IV. aduersus Haereses cap. 9.

(5) In Psalm. cxv.

L

(6) Orat. XLII.

(7) Prima Secundae, quaest. VI. art. I.

(8) Lib. de Praed. Ss. cap. 7.

sti-

sinus scribit (9), «quis... dicat eum, qui iam coepit credere, » ab illo, in quem credidit, nihil mereri? »

Postrema: iuxta Apostolum ad Rom. iv. in fide nostra adimplentur promissiones factae a Deo semini Abrahae: igitur si fidei nostrae initium ex nobis sit, » vt Dei promissa compleantur, non » in Dei, sed in hominum est potestate, et quod a Deo promissum est, ab ipsis redditur Abrahae, » vt Augustinus argumentatur (10).

COROLLARIA.

Habetur hinc, institutam disputationem contra haereticos de ea fide loqui, quae ad aeternam salutem ordinatur, per quam et Christiani sumus, et ad iustificationem disponimur: ad humanam etenim fidem, qua scilicet nemo ab impiis, et infidelibus secernitur, nullum gratiae auxilium requiri omnes fatentur, nisi illud, quo cum rationis participatione creati sumus.

Habetur quoque, quam sit huic Semipelagianorum errori afinis quorundam recentiorum Theologorum sententia; de qua tamen nondum certo, ratoque iudicio pronunciauit Ecclesia. Nominibus parcimus. Aderebant enim, posse hominem solo generali Dei auxilio omnia Christianae Religionis mysteria, ceu a Deo reuelata, et quia a Deo reuelata, certa omnino, et firma ex parte credentis assensione, actu mere naturali tenere; tametsi non sit huiusmodi assensio sicut oportet ad salutem. Addebantque in huius suae opinionationis confirmationem, quod etsi Lutheranus exempli gratia, iis, in quibus nobiscum conuenit, fidei articulis naturalem solum, et vnus naturae viribus elicited assensum praebeat, nos vero supernaturalem; perinde tamen illius, ac nostrum firmum, certumque assensum esse, et aequae remotum a falsi periculo, quod eandem ille habeat firmitatis radicem, diuinam scilicet reuelationem: eos enim articulos perinde ac nos vt reuelatos habet, iisque, quia diuinitus reuelati sunt, assentitur. Hinc constituebant, nec fidei habitu, neque speciali adiutorio hominem opus habere, vt fidei mysteriis distincte assentiat, sitque eius omnino certus, et firmus assensus, sed dumtaxat, vt credendi actus supra naturae ordinem assurgat, et ad salutem conducat. Ita certe supernaturalem fidei assensum in humani arbitrii facultate positum docent, quoniam si homo totum quod in se est praestet, vt credat, speciali Dei adiutorio

(9) De Praed. Ss. cap. 2.

(10) Ibidem cap. 10.

rio iuuabitur, quo credendi actus supra naturae ordinem cleuetur, fiatque ad aeternam vitam salutaris. Haec illi.

CAPVT XII.

Argumentis Semipelagianorum satisfi. Eorundem error distinctius adaperitur.

Argumentantur itaque Semipelagiani, vt errorem suum sustineant, ex Scripturis primum: legitur Marci xvi. »qui crediderit, et baptizatus fuerit saluus erit.« Et ad Rom. x. »si credideris, saluus »eris.« Quibus duo designantur; vnum, quod ab homine Deus exigit, nempe fidem, alterum, quod homini offert, videlicet, salutem. Sicut ergo salus, quae homini offertur, in Dei potestate est, ita fides, quae ab homine exigitur, in hominis potestate sit oportet; igitur suis viribus homo credere poterit.

Similiter apud Isalam dicitur cap. i. »si volueritis, et audieritis me, bona terrae comedetis.« Apud Lucam cap. xii. »penite, et accipietis, quae erit, et inuenietis, pulsate, et aperietur »vobis.« Et apud Apostolum ad Rom. vii. »velle adiacet mihi, »perficere autem non inuenio.« Ergo ex naturae fundo prodeunt (subinfert Cassianus) quaedam bonae voluntatis initia, quibus homo fidem quaerat, petat, desideret, cet.

Deinde: scriptum est Psalm. xlviii. »Deus meus, misericordia »eius praeueniet me.« Et Psalm. cxviii. »expectabam eum, qui »saluum me fecit.« Item Psalm. lxxxvii. »mane oratio mea praeueniet te.« Et Psalm. cxviii. »praeueni in maturitate et clamavi.« Quibus addi possent, quae in Isaia capp. lxxv. et xxx. leguntur: quae omnia euincunt bonae nostrae voluntatis initia nec semper gratiae, nec semper libero arbitrio, sed huic quandoque, quandoque illi attribuenda.

Demum: habentur in Euangeliis exempla, quibus demonstrati Semipelagiani dicunt, gratiam quandoque liberum arbitrium praeuenire; liberum quandoque arbitrium gratiam praeuerrere: nam Petrus, et Andreas, nihil de sua salute cogitantes, Dei gratia, vocando et ad se trahendo, praeuenit: Zaueus e contrario Dominum suo desiderio praeuenit; eius enim videndi studio Sycomorum ascendit, cuius voluntatem Dominus benigne suscepit.

Argumentantur praeterea Semipelagiani ex Patribus, Augustino praesertim. Is, aiunt, scribit (1): »tunc voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos praedicari doctrinam suam, quando sciebat, et vbi sciebat, esse qui in eum fuerant credituri.«

Deinde: Ipse Augustinus docet (2), multos audire verbum veritatis; sed alios credere, alios contradicere.

Rursus: apud eundem Augustinum (3), Apostolus ad Ephes. II. fidem ab operibus distinguit. Fauet ergo Augustinus Semipelagianorum dictis, ac sententiae.

His superaddunt hocce ex natura sumtum argumentum. Etenim communi Philosophorum scito sola potentia ad agendum simpliciter necessaria est; habitus autem, quo illa perficitur, ad melius dumtaxat, perfectiusque operandum. Credere ergo suis viribus homo potest absque fidei habitu, itemque absque actuali ad credendum adiutorio; hoc enim vel ad habitum reduci, vel eiusdem complementum esse, Philosophi statuunt.

Ad haec autem respondetur hoc ordine: Scripturarum testimonia primo loco obiecta haud praebere Semipelagianis fundamentum ad illatam inde distinctionem: quam proinde veluti vanam, ac libere fictam Augustinus validissime explodit his verbis (4): »cur non vtrumque in Dei potestate, et quod iubet, et quod offert? Rogatur enim, vt det, quod iubet; rogant credentes, vt sibi augeatur fides, pro non credentibus rogant, vt eis donetur fides: et in suis igitur incrementis, et in suis initiis Dei donum est fides. Sic autem dicitur, si credideris, saluus eris, quemadmodum dicitur, si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis; nam et hic ex his duobus vnum exigitur, alterum offertur. . . . Vt spiritu facta carnis mortificemus, exigitur; vt autem viuamus, offertur. Num igitur placet, vt facta carnis mortificare non donum Dei esse dicamus, quoniam exigi audiuimus a nobis praemio vitae, si hoc fecerimus, oblato? Absit, vt hoc placeat participibus, et defensoribus gratiae. Pelagianorum est error iste damnabilis, quorum mox Apostolus ora obsruxit, adiungens: quorquor enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei; ne facta mortificare nos carnis, non per Deum, sed per nostrum spiritum, crederemus. . . . Sic ut ergo, quamuis donum Dei sit facta carnis mortificare, exi-

(1) Epist. cxi.

(2) De Praed. Ss. cap. 6.

(3) Cap. 7.

(4) Cap. 11.

igitur tamen a nobis, proposito praemio vitae; ita donum Dei est et fides, quamuis et ipsa, quum dicitur, si credideris saluus eris, proposito praemio salutis exigatur a nobis. Ideo enim haec et nobis praecipuntur, et dona Dei monstrantur, vt intelligatur quod et nos ea faciamus, et Deus facit, vt illa faciamus. cett.

Testimoniis secundo loco adductis quam peruerse Cassianus, et post eum ex Semipelagianis plures, abutuntur, vt inferant hominem natura sua posse clamare, petere, quaerere, pulsare, optare fidem, et aliud quodcumque superioris ordinis bonum: vt enim Paullus ad Rom. viii. scribit: »quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.« Si autem ea est hominis ignoratio, vt nec petenda sciat, nec petendi modum, nisi spiritus suggererit, eumque adiuuerit, an non praepostere a natiuis eius viribus repetuntur et boni desideria, et ad illud obtinendum conatus, et preces? Attendant aut Augustinus (5), quomodo falluntur, qui putant, esse a nobis, non dari nobis, vt petamus, quaeramus, pulsemus: et hoc esse dicunt, quo gratia praedicetur, merito nostro vt sequatur illa, quum accipimus petentes, et inuenimus quaerentes, aperiturque pulsantibus. Nec volunt intelligere etiam hoc diuini muneris esse, vt oremus, hoc est, petamus, quaeramus, pulsemus.

Quoniam vero pressius vrgere illud Apostoli ad Rom. vii. Cassianus videtur; nempe »velle adiacet mihi,« cett. exscribere oportum ducimus praeclarissimam S. Thomae in hunc locum glossam (6) qua validissime ille oppugnatur. Ait igitur: »hoc verbum patrocinari videtur Pelagianis, qui dicebant, quod initium boni operis est ex nobis, in quantum bonum volumus. . . . Sed hunc sensum excludit Apostolus ad Philip. II: Deus est qui operatur in nobis velle, et perficere. Quod ergo ait, velle adiacet mihi, scilicet per gratiam reparato, est ex operatione diuinae gratiae, per quam quidem non solum bonum volo, sed etiam aliquid boni facio, quia repugno concupiscentiae, et contra eam ago ductus spiritu; sed non inuenio in mea potestate, quod bonum istud perficiam, vt scilicet totaliter concupiscentiam excludam. . . . Si vero referatur ad hominem adhuc sub peccato constitutum, sic exponi poterit, vt velle accipiat pro voluntate

»in-

(5) De Dono Perseuer. cap. 23.

(6) Lect. 1v.

incompleta, quae ex instinctu naturae in quibuscumque peccatis
 ribus est ad bonum; sed illud velle adiacet homini, id est, iux-
 ta hominem iacet quasi infirmum, nisi gratia voluntati tribuat ef-
 ficaciam ad perficiendum.

Tertii ordinis testimonia a Collatore congesta sic breuiter expli-
 camus: quemadmodum Synodus Tridentina (7) post Augustinum ait:
 in sacris litteris quum dicitur, conuertimini ad me, et ego conuer-
 tar ad vos, libertatis nostrae admonemur; quum autem nos res-
 pondemus, conuerte nos Domine ad te, et conuertemur, Dei nos
 gratia praeueniri confitemur; ita quum legimus, mane oratio mea
 praueniet te, expectat Dominus, vt misereatur vestri. ceter. no-
 strae commendatur voluntatis libertas: neque enim coacte, sed li-
 bere volumus, oramus, credimus, ceter. Aliis autem in locis aper-
 te nobis significatur, priusquam velimus, optemus, credamus, ceter.,
 diuina nos gratia praeueniri. Hoc etiam sensu intelligenda, exponen-
 daque reliqua sunt.

Exempla autem ex Euangelii desumpta generali hac responsio-
 ne soluit, et diluit Prosper (8); nempe omnia haec agere gratiam
 Saluatoris. Itaque ex huius gratia fuit quod Petrus et Andreas vo-
 cantem fuerint secuti; ex eadem praeueniente quod Zaueus Syco-
 morum ascenderit, quod benigne Christum in domum suscepit.
 Ait enim Prosper (9): ne lateret caussa huius salutis, adiecit,
 venit enim filius hominis saluum facere quod perierat; vt quem
 agnoscebamus saluum factum, sciremus a quaerente praeuentum.
 Et haec quidem doctrina cetera quoque exempla explicantur, quae
 ab haereticis maximo studio colliguntur.

Nec tamen ei repugnat, quod infideles nonnulli, vt Cornelius,
 aliquod bonum opus, antequam ad Christum conuerterentur, face-
 re potuerint, tamen si primus gratiae effectus sit ipsa fides: nam haec
 non dicitur primus effectus gratiae quantum ad assensum, sed quan-
 tum ad praecedentem illustrationem, atque inspirationem. Duo enim
 haec in fide distinguuntur, quorum illustratio, et inspiratio prius
 intelliguntur. Igitur ante explicitam in Christum fidem, potest ex-
 citari in nobis per gratiam fides in Deum, atque ita plura infidelium
 opera bona esse.

Ad Augustini loca, quae secundum argumentum efformant, ip-
 se

(7) In Decreto de Iustific. cap. 5.

(9) Ibidem cap. 7.

(8) Cont. Collator. cap. 8.

se Augustinus responderet. Ad primum quidem scribens (10): quid
 enim est verius, quam praescisse Christum, qui, et quando, et
 quibus locis in eum fuerant credituri? Sed vtrum praedicato si-
 bi Christo se ipsis habituri essent fidem, an Deo donante sum-
 turi, id est, vtrum tantummodo eos praescierit, an etiam prae-
 destinauerit Deus; quaerere, ac disserere tunc necessarium non
 putauit. Proinde quod dixi tunc voluisse hominibus apparere Chri-
 stum, et apud eos praedicari doctrinam suam, quando sciebat, et
 vbi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri; posset etiam sic
 dici, tunc voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos prae-
 dicari doctrinam suam, quando sciebat, et vbi sciebat esse, qui
 electi fuerunt in ipso ante mundi constitutionem.

Ad secundum, vbi ait (11): quis hoc ignorat? Quis hoc
 negat? Sed quum aliis praeparetur, aliis non praeparetur volun-
 tas a Domino discernendum est vtrique, quid veniat de miseri-
 cordia eius, quid de iudicio? Enim misericordia, quae fidem
 prauenit, in electione Dei, et diuinorum auxiliorum praeparatione
 est; iudicium in excaecatione, et denegatione huiusmodi auxiliorum.

Ad vltimum (12), Apostoli sententiam sic exponens, vt fi-
 dem dicat ab operibus distinctam, quatenus ipsa impetrat cete-
 ra, quae proprie nuncupantur opera, in quibus iuste viuimus; non
 quatenus fides ipsa opus, et donum Dei merita nostra praeueniens
 non sit. Quam expositionem Augustinus confirmat ex eodem Apo-
 stolo ibidem dicente: gratia enim estis saluati per fidem, et hoc
 non ex nobis, donum enim Dei est. Confirmat et ex verbis Io-
 hannis vi: hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit
 ille.

Demum: philosophorum scitum, ex quo tertium argumentum
 sumitur; minime habitibus diuinitus infusus aptari valet, sed qua-
 drat tantum in adquisitos, quos solos philosophi norant. Etsi enim
 priorum sit potentiam satis ad agendum viribus suapte instructam
 perficere, maioremque illi dumtaxat afferre agendi facilitatem; po-
 sterioribus tamen, quos inter locum fides omnium Christianorum con-
 sensu obtinet, potentiam supra naturae ordinem eleuant, viribusque
 augent ad id praestandum, quod naturali sua virtute non poterat:
 quapropter vt recte adnotat Aluarez, potentiae virtutem, siue na-
 tu-

(10) De Praed. ss. cap. 9.

(11) De Praed. ss. cap. 6.

(12) Ibidem cap. 7.

turam veluti induunt, eiusque vices gerunt; absolutae idcirco sunt ad agendum necessitatis, quod et de adiutoris ad ea, quae supra naturam sunt, necessariis pronuntiandum.

APPENDIX.

Quando autem, fidei dogmate stabilito, Semipelagianorum argumentis plene factum est, placet de eorundem errore rursus disserere, ut discrepantes erga ipsum nostrae communionis Theologos in concordiam vocemus. Nam fuere ex his nonnulli qui adseruerint, Semipelagianos veram aliquam interiorem gratiam ad fidei initium admisisse, atque in hoc illorum situm fuisse errorem, quod velent vsum, et abusum ipsius gratiae in liberi arbitrii potestate relinqui. Dixerunt alii, inter Semipelagianos fuisse nonnullos omnem prorsus gratiam a fidei, et meriti initio remouentes, nonnullos etiam eiusmodi admittentes gratiam, quae quum esset pure indifferens, et liberi arbitrii determinationem expectaret, aliquem locum naturali merito relinqueret. E contrario opinati sunt alii, hi scilicet, qui gratiam per se efficacem reiciunt, nullam praeuentientem gratiam ad fidei initia Semipelagianos admisisse. Quibus accessere aliqui gratiae per se efficaci propugnatores. Atque opinionem suam pluribus argumentis posse demonstrari Theologi hi, pro sua quique partialitate, existimant.

Malumus tamen nos mediam hic arripere viam, qua tuto eamus. Itaque illud principii loco ponimus, quod indubitatum nobis est, displicuisse in vniuersum Semipelagianis gratiam victricem, et praedestinationem electorum secundum Dei propositum, et absque meritorum praesentia. Quod potissimum colligimus ex Epistola Prosperi, ubi dicitur, Semipelagianos asperrimam Augustini doctrinam putasse, obicientes, remoueri omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas praeuentiat voluntates, et sub hoc praedestinationis nomine fatalem quandam induci necessitatem.

Deinde, demonstratum iudicamus, Semipelagianos omnes etiam ad initium fidei admisisse gratiam illuminationis, etiam interioris; vel eo tantum, quod Prosper in Epistola ad Augustinum dicat, quod haec eorum confessio est, omnem hominem ad credendum et operandum diuinis institutionibus admoneri.

Eos tamen in eo errasse, quod non admitterint ad initium fidei gra-

gratiam, quae per subministrationem Spiritus Sancti ad illuminationem accedit, ac operis aptissime dicitur, docet nos Augustinus, qui castigans expositionem suam in Epistolam ad Rom. simulque commonstrans quomodo fides donum Dei sit, inquit (13): »proinde quod contipuo dixi, dicit enim Apostolus, idem Deus qui operatur omnia in nobis, ac deinde subiunxi, quod enim creditum nostrum est, quod autem operamur bonum, illius est, qui creditibus dat Spiritum Sanctum; profecto non dicerem, nisi iam scirem etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quae dantur in eodem Spiritu. Vtrumque autem nostrum est propter arbitrium voluntatis, et vtrumque tamen datum est per Spiritum fidei et caritatis.« Et post pauca: »quod paullo post dixi, nostrum est enim credere, et velle; illius autem dare creditibus, et volentibus facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus nostris; verum est quidem, sed eadem regula: et vtrumque ipsius est, quia ipse praeparat voluntatem; et vtrumque nostrum est; quia non fit nisi volentibus nobis.« En quod negabant Semipelagiani, Augustino docente; ad fidei initium necessariam esse gratiam operis, quae voluntatem praeparat.

Docet idipsum Synodus Arausicana II. definiens (14): »si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque creditulitatis affectum non per gratiae donum, id est, per inspirationem Spiritus Sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus aduersarius approbatur.« Et rursus definiens (15) ad fidem necessariam esse inspirationem Spiritus Sancti qui dat omnibus suauitatem in consentiendo, et credendo veritati. »Incastum enim Arausicani Patres haec edidissent decreta contra Semipelagianorum doctrinam, nisi definissent hi, fidei initia esse naturaliter a nobis, neque ad voluntatem credendi talem gratiam requiri. Ita ergo Semipelagiani dogmatizarunt.

Neque abnegabimus proinde, quod alii Theologi argumentando concludunt, repudiassent Semipelagianos donum perseuerantiae finalis; gratiam etiam per se efficacem, et inspirationem bonae voluntatis ad fidei initia: admisisse autem voluntates nostras praue-

Tom. III.

M*

niri

(13) Lib. de Praed. Ss. cap. 3.

(15) Can. vii.

(14) Can. v.

niti a gratia, quoniam adserebant praueuiri in ordine ad omnia opera curationis, inter quae opinabantur non esse adnumerandum velle aegrotum sanari. Ad hanc etiam voluntatem admittebant initialem aliquam gratiam, institutiones, et illustrationes, necnon et in electis bonae voluntatis inspirationem. Distinguentes insuper Adamum inter, ac lapsos homines, illum dixerunt integris viribus voluisse, atque vt vellet gratia iuari: hos vero naturaliter credere, sed ob vires deperditas eorum voluntatem per gratiam inspirationis ad recte ambulandum erigendam esse. Hinc in primo homine nullam voluntatis gratiam, neque ad fidem, neque ad perseuerantiam admittebant, sed tantum gratiam opitulantem; in reliquis vero negabant gratiam voluntatis, vt crederent, eandemque admittebant, vt possent operari. Constat igitur eos veram Christi gratiam ad initia fidei non admisisse, vt nonnulli alii Theologi suis argumentationibus demonstrarunt.

CAPVT XIII.

Necessitatem gratiae Christi ad veri cognitionem scrutatur.

Potest homo solo Dei generali concursu quamlibet singularitatem veritatem naturalem attingere.

Intelligendae hic veniunt veritates omnes, quae naturam intellectus facultatem non superexcedunt, quaeque per humanas traduntur disciplinas. Harum vero aliae sunt speculatiuae, aliae practicae: quod scilicet in veritatis contemplatione illae, istae autem in operatione sitae sint. Nec eas tamen plus aequo, quod non pauci fecerunt, porrigimus. Non enim inter veritates naturales ea numeramus, quae nec sunt, nec fuerunt, sed esse possunt, modo ad naturalem ordinem spectent; nec item substantias separatas, seu corporis omnino expertes, aliaeque id genus multa. Quin istiusmodi naturali mentis nostrae facultati non subesse iudicamus. Vnde sapienter monet clarissimus Thomista Ioh. a S. Thoma e naturalium veritatum censu plura eximenda, non substantias separatas solum, eorumque cogitationes, futura fortuita, seu contingentia, sed et nonnulla alia, quae licet cadere sub sensibus suapte possint, naturaliter tamen hominem latent, quod physicum quid obstat, quominus

nus sensibus obiciantur; vt quae intra orbem coelestem sunt, quae in terrae visceribus, aut in maris profundo latent, praeterita item hominum gesta omnia, quorum iam nullum superest vestigium. Quis enim possit haec omnia singulatim nosse? »Arenam maris (vt dicitur Eccl. 1.) pluuiae guttas, et dies saeculi quis enumerabit?« Hinc S. Thomas (1) inter ea quae naturali studio cognosci nequeunt, quorum et Adamum, etsi omnigena naturalium scientia a Deo donatum, cognitio fugit, indiuidua quaedam numerat, quae scire nec ad intellectus perfectionem, nec ad vitae gubernationem pertinet; ex. g. quot lapides in fluuio iaceant, aliaeque huius similia; quibus cognoscendis, si forent satis proposita, mens hominis natura sua par esset, impar est tamen, quod non sint illi proposita. Itaque in eas solum veritates inquirimus »in quarum notitiam, vt S. Thomas loquitur (2), potest homo per sensibilia deuenire« vel »quae ex primis principiis naturalibus possunt deduci« (3).

Et probatur I: ratum est, vt suo loco demonstrauius, attingere hominem rerum visibilibus contemplatione, vnus Dei vniuersi conditoris existentiam: at nulla ex veritatibus naturalibus ita sublimis ac ista est: potest ergo similiter quamlibet attingere.

II: Doemones, omni omnino supernaturali gratia destituti, maxima tamen naturalium scientia exornati sunt: nam ex Christi Domini miraculis superna virtute patris illius quoque diuinitatem agnouerunt, clamantes apud Matth. cap. viii. »quid nobis et tibi Iesu filii Dei?« Et Lucae iv. »tu es filius Dei.«

III: mortuus Christus est, vt iustificaremur, non autem vt Philosophi et Mathematici efficeremur: ergo ad has capessendas disciplinas necessarium minime est gratiae supernaturalis adiutorium. Quin et ante salutarem gratiam, et bonum ingenium, et disciplinas vitales et honestas comparari, Augustinus docet (4).

IV: lumen rationis haud est peccatus extinctum Adami peccato; tametsi posteri omnes vulnus ignorantiae, et difficultatis eo contraxerint, adeo vt ingenii tardioris, et hebetioris nascantur: igitur poterit natua facultate naturalium rerum cognitionem adipisci.

V: et praecipue quoad veritates practicas, haec Augustinus

M 2

ha-

(1) Prima Parte, quaest. xciv. art. 3.

(3) In II. Sent. Dist. xxviii. quaest.

(2) Prima Secundae, quaest. cix. 1. art. 5.

(4) Lib. 1. ad Simp. quaest. 2.

habet (5): »quidquid prudenter, fortiter, temperanter, et iuste agimus, non ad sapientiam, sed ad eam pertinet scientiam, siue disciplina, qua in euitandis malis, bonisque appetendis actio nostra versatur, et quidquid propter exempla, vel cauenda, vel imitanda, et propter quarumcumque rerum, quae nostris accommodatae sunt visibus, necessaria documenta, historica cognitione colligimus.« Et Venerab. Beda (6): »anima rationalis, inquit, etiam cupiditate caecata, tamen quum cogitat, et ratiocinatur, quidquid in ea ratiocinatione verum est, non est ei tribuendum, sed lumini veritatis, a quo vel tenuiter pro sua capacitate illustratur, vt verum aliquod in ratiocinando sentiat. Manu formatoris nostri in ipsis cordibus nostris veritas scripsit; quod tibi non vis, alteri ne feceris.« Sufficit igitur natia vis intellectus pro attingendis his veritatibus.

VI: accedit firmissima S. Thomae argumentatio, scilicet: quae liber a Deo indita creatis rebus forma, certi alicuius actus, ad quem secundum proprietatem naturae suae proportionem habet, edendi efficacitate pollet: idem ergo de humana mente sancendum; ac proinde quum huius forma, seu intelligibile lumen, ad percipiendum quodcumque naturale verum idoneum sit, etsi ad cognitionem cuiuscumque veri auxilio diuino, id est generali concursu homo indigeat, vt intellectus ad suum actum moueatur; non eget tamen addita cognoscendam veritatem in omnibus noua illustratione superaddita naturali illustrationi; vt S. Thomas loquitur.

Hac tamen S. Thomae ratione effici solum aliqui putant, homini opus non esse speciali ordinis superni adiutorio, non autem generali eiusdem ordinis auxilio. Ceterum qui doctrinam ibidem traditam expenderit, nullo negotio intelliget S. Doctoris mentem. Ait enim: »sic igitur actio intellectus, et cuiuscumque entis creati dependet a Deo quantum ad duo, vno modo, in quantum ab ipso habet perfectionem, seu formam, per quam agit, alio modo, in quantum ab ipso mouetur ad agendum.« Generalem ergo motionem, non specialem designat S. Thomas, quum eadem egere hominem ad intelligendum statuat, qua creata reliqua ad actus sibi proportionatos, quae non speciali motione, sed generali solum concursu a Deo applicari persaepe, et explicatissime tradit. Dum itaque paullo infra ait: »ad cognoscendum quodcumque verum indi-

»get

(5) Lib. 1. de Trinit. cap. 13.

(6) In cap. 2. ad Rom.

»get homo auxilio diuino, vt intellectus moueatur ad suum actum, speciale quid non significat, sed generale illud auxilium, quod idem ac motio illa est, de qua paullo ante loquutus fuerat, communis homini, ac ceteris creatis; quam nemo sapiens in alio posuerit, quam in generali Dei concursu, cuncta, quae ab ipso perfectionem, seu formam agendi habent, mouentis, et applicantis, vt actum agant.

VII: illud tandem propositionis veritatem confirmat, quod sciamus innumera naturali legi conformia, atque ad humanam Rempublicam regendam vtilia tradidisse Catonem, Senecam, Platonem, aliosque Sapientes; qui tamen sola intellectus natia facultate haec attingere valuerunt.

Verum adnotandum obiter, quam nos hic naturalium veritatum cognitionem suademus, haud ab illis consequi, qui in earundem inquisitione ad sensuum fallacias, illecebrasque attendunt. Argumento sint Athaei diuini Numinis existentiam denegantes, Epicurei animorum immortalitatem, ac generaliter omnes Politici, omnia, etiam proximorum internationem, ad commodum temporale referentes; quoniam non mente libera ad rationis, naturalisque legis testimonium confugiunt, sed a sensibus, eorumque fallacibus illecebris abripiuntur.

COROLLARIUM.

Ex his sequitur, non posse hominem lapsam natia intellectus facultate omnium veritatum naturalium complexionem (sic enim dicitur) attingere. Etenim quum vulnus ignorantiae, ac tarditatis per peccatum contraxerit, lucramque proinde intellectum inter et sensus experiat, non valet naturalibus etiam disciplinis ita perfecte vacare, easque consequi, ac potuisset originali iustitia donatus. Causam istam tradidit Augustinus scribens (7): »ad miseriam iustae damnationis pertinet ignorantia, et difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio natiuitatis suae.« Eamque confirmare videntur verba Eccl. cap. viii. nempe: »et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo inuenire rationem eorum, quae sub Sole fiunt; et quanto plus laborauerit ad quaerendum, tanto minus inueniat; etiamsi dixerit Sapiens se nosse, non poterit reperire.«

Sed aliis Theologis placeat causam hanc reponere non in inferiore aliquo virtutis defectu, sed ab exterioribus impedimentis eam

re-

(7) Lib. 1. Retract. cap. 9.

repetunt; et S. Thomae doctrina suam opinionem praemittunt, ex eaque argumentantur. »Lumen intellectus est de se sufficiens ad quaedam intelligibilia cognoscenda, scilicet, in quorum notitiam possumus per sensibilia deuenire: « si ergo ad horum cognitionem satis natura sua homo habet virium, quod omnia non cognoscat ab exterioribus impedimentis petendum est.

Et quidem exteriora plura obesse, quominus veritatum omnium complexio cognoscatur experimento compertissimum est. Praeter enim ingenium exquisitum, vehemens, atque assiduam studium, opus est animo a curis, affectionibus, agendarumque rerum sollicitudinibus vacuo; item copia subsidiariorum, siue instrumentorum, quibus scientiae comparantur; longissimo praesertim tranquillae vitae curriculum: non fert autem solius naturae cursus, ut omnia haec in vnum simul, eundemque concurrant; quare etsi naturis contingentibus connaturale, debitumque sit suam aliquando perfectionem attingere, nec ab ea deficere; numquam tamen errare, sed verum omne mente, ac intelligentia assequi, praeter consuetum naturae contingentis, et errori obnoxiae ordinem, cursumque est; neque obtineri sine speciali Dei adiutorio potest. Mirifice hoc explicatum legimus in S. Thoma (8).

CAPVT XIV.

Objectionibus in contrarium breuiter satisfi.

Qui negant percipi ab homine posse naturales veritates, etiam singillatim, sine speciali gratiae adiutorio, argumentum primo perunt a voluntate, cum qua facta intellectus contentione inferunt, et argumentantur. Non valet voluntas hominis actus omnes moraliter bonos sine gratia elicere, quod nonnulli praecipuam difficultatem afferant; ex. g. Deum, qua etiam naturae auctor est, super omnia diligere, vehementes tentationes superare, quidpiam valde arduum aggredi, cetera: igitur nec valet intellectus, vera omnia etiam diuinitis nosse, quod eorum aliquod tam difficile sit, ut sine gratiae adminiculo patere nequeat.

Secundo arguunt: saltim veritatibus Theologicis, discursu licet perceptis, ac naturae lumine cognitis, intelligendis gratiae adiutorio

(8) Primo cont. Gent. cap. 4.

rio opus est, quum connexae illae cum articulis fidei sint, et ab his pendeant: ergo non sufficit intellectus nativae vis ad quamlibet naturalem veritatem attingendam.

Tertio aiunt: si nativae intellectus facultate posset quis veritatem aliquam percipere, possent homines scientia praediti aduersus imperitos gloriari, contra ac Paullus monet in I. ad Corinth. iv. dicens: »quis enim te discernit?« cetera: falsum praeterea esset quod Paullus ipse scribit: »non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis:« super uacantum pariter veri notitiam orationibus cum Psalmista exostulare: nec tandem recte diceretur hominem ob originale delictum nasci caecum, quomodo affirmat Magnus Gregorius (1). Quemadmodum enim, qui corporeo lumine caret, nihil videre potest, ita qui mentis caecitate laborat, nihil attingere, aut percipere valet.

Ad haec tamen respondetur. Ad primum quidem, multum inter voluntatem, et intellectum interesse. Illius namque est non solum intra se velle, sed et operari extra se, aliasque animi vires rationi subicere, et ad agendum mouere; in quo quidem quam est illi perpetuo aduersus, infestusque appetitus inferior in obnoxia sensibus bona sibi congrua tendens, secumque rationem abripere tentans! »Caro enim concupiscit aduersus Spiritum.« Huius vero actio in speculando posita tota intra mentem perficitur, nec quidquam cum aliis animae facultatibus negotii habet, nec a sensibus impeditur, sed potius iuuatur: nam ab eis, et imagines, seu species rerum, et principia cognitionis acquirit; nulla propterea singulariter est certa naturalis veritas tot difficultatibus atque impedimentis implicata, quae nequeant solo Dei generali auxilio, siue concursu amoueri; nisi forte quisquam sit pene plumbeus, atque adeo ingenio tardus, ut sine peculiari auxilio non possit ad intelligendum disponi.

Pro secundo soluendo bonitatem inter et veritatem illatam in Theologia internoscendum est. Prior enim solo naturae lumine patet; isdem siquidem, quibus aliarum scientiarum syllogismi, principii innititur; altera vel est certa, et demonstrata, vel probabiliter solum illata: si certa sit, et demonstratione vere Theologica deducta, sentiunt doctissimi Theologi e nostratibus non posse illam sine speciali gratia teneri; quum enim in eam influat mediate fides, a qua

(1) Hom. xi. in Euang.

firmiorem assensum Theologica veritas habet, quam si esset ex solis naturae principiis ducta, maior naturali qualibet certitudo derivata a fide, maiori opus habet auxilio, speciali, scilicet, et altioris ordinis. Diximus consulo: „si veritas illa per veram demonstrationem theologicam habeatur:“ non enim par est veritatis ex principiis Theologicis illatae firmitas in haeretico, ac in Catholico: caret siquidem ille fide, nec ad principia firmiter adhaeret; vnde nullus est in eum, quem Theologicae conclusioni praebet, assensum verae fidei influxus, nulla propterea maior certitudo, quae peculiari egeat adiutorio. Quid autem si illata veritas probabilis tantum sit, et in opinione posita? Nec illam speciali opus habere gratia, per se loquendo, Theologi illi doctissime resoluunt. Quum enim probabilis assensui possit subesse falsum, patet non habere illam a fide adquisita, quae aliquam fidei infusae similitudinem gerit.

Tertium argumentum plurima praesefert. Eorum primum soluitur dicendo: Apostolum loqui de fide, et aliis gratiae donis, in quibus nemo discernitur per dona naturalia, bonis malisque communia; ideoque recte hoc loco gratiae necessitatem contra humanam superbiam demonstrari. De scientiis autem speculatiuis ideo gloriari non possumus, quoniam sine gratia inflant, nec discernunt inter bonum et malum; ac praeterea non comparantur nisi potentiis naturalibus, et caussis praecordinatis a Deo, et naturali illustratione, atque lumine ipso diuino singulis affulgente. Soluitur eadem ratione quod sequitur: nam sanctam cogitationem nos ad veras virtutes allicientem, ac trahentem, habere non possumus absque auxilio supernaturali; speculatiuam vero sine naturali mentis collustratione: loquitur autem Apostolus cap. iii. epist. ii. ad Corinth. de sancta cogitatione, quae fideles attrahit, ipsumque reddidit idoneum noui testamenti ministrum: consequenterque demonstrat auxilium supernaturalis necessitatem ad initium fidei. Certe orando non postulamus a Deo cognitionem sterilem, et infantem, sed quae ad mandata diuina facienda deseruiat, et sit lucerna pedibus, et lumen semitis nostris.

Homo demum caecus a Gregorio dicitur, quatenus sola cognitione naturali nequit ad veritatem christianae fidei pertingere; et humanis scientiis incumbens nequit sine gratia in viam salutis dirigere gressus suos.

CO-

COROLLARIUM.

Neque vero quae in argumentorum solutione dicta sunt, illorum sententiae fauent, qui posse hominem omnium naturalium veritatum complexionem etiam attingere volunt; licet enim naturalis hominis appetitus non ad hoc, vel illud solum, sed ad omne naturale verum suapte feratur, non omne tamen attingere sola sua virtute potest. Esto efficax quicumque a natura insitus appetitus naturalem suum finem assequatur; ast non ita si debilitatus ille fuerit, et impeditus. Quum igitur experientia ipsa testatum faciat, totam veritatum naturalium complexionem iis circumseptam esse impedimentis, quibus submouendis generale ac commune Dei auxilium non sufficit, non eam poterit a natura iustus appetitus attingere. Neque enim est huiusmodi complexio determinatus ille actus respectu cuius naturale mentis nostrae lumen efficaciam habet; actum enim huiusmodi eum dicimus, cui tot, et talia non obstant, quae superari, ac tolli solo Dei generali concursu non possint; cuiusmodi statuius quodcumque verum naturalis ordinis diuini acceptum. Quantumuis ergo possit homo quamlibet veritatem naturalem singulatim percipere, totam tamen veritatum naturalium collectionem minime potest.

CAPVT XV.

De gratiae necessitate ad opera moraliter bona.

Verosimilius apparet hominem non egere speciali Dei gratia ad quodcumque opus moraliter bonum.

Nonnulla primum sunt diuini eloquii testimonia, quae huic nostrae sententiae fidem faciunt. Scriptum enim est Matth. v. illud Christi Domini dictum: „nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, et Phariseorum non intrabitis in regnum Coelorum.“ Est ergo iustitia quaedam ad Coeleste regnum non ducens, quae scilicet est non abundans, nec ad finem, qui supra naturam est, ordinata. Illud item eiusdem Christi ibidem: „si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne et Publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis?“

Tom. III.

N

tis?

is? Nonne et Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est. Neque enim Christus officia vituperat, quae propter honestatem humanam, et naturales necessitudines fiunt, suntque bonis, malisque communia; sed ait, imperfectas esse virtutes, et nullius ad aeternam mercedem utilitatis, nisi ex vero, germanoque Dei amore profisciscantur, quo se diligit Pater coelestis.

Facit ad id ipsum suadendum illud Paulli ad Rom. iv. »si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.« Est igitur, Paulo attestante, iustitiae humanae, scilicet ex operibus, sua gloria, ideoque sua honestas: nam ut Tullius aiebat, gloria virtutem sicut umbra sequitur, eiusque praemium est; imperfecta tamen, et nullius apud Deum meriti.

Quoniam vero de Ss. Augustini et Thomae mente porissimum contentio in hac controuersia est, (quod infra nos paullo distinctius exponemus) locupletissimis eorundem testimoniis demonstrandum sententiam nostram cum eorum doctrina plane pleneque congruere. Illud primo proferimus Augustini (1): »quoniam, ait contra Iulianum, saltem concedis opera infidelium, quae tibi eorum videntur bona, non tamen perducere eos ad salutem sempiternam; nam regnumque, scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud bonum opus, sine Dei gratia, quae datur per unum mediatorem Dei, et hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad aeternum Dei bonum, regnumque perducere; omnia proinde cetera, quae videntur habere apud homines aliquid laudis, videantur tibi virtutes verae, videantur opera bona, et sine vilo facto peccato: quod ad me pertinet, scio, quia non ea facit voluntas bona. Voluntas quippe infidelis, et impia non est bona.« Ergo Augustinus opera, quae ad salutem perducunt aeternam, ab iis operibus aperte distinguit, quae nullius ad eandem utilitatis sunt, etsi vitae huius honestatem habeant, et sine vilo peccato sint facta; atque ad priora solum gratia mediatoris opus esse decernit, quod Catholicorum nemo vnus negat; secus autem ad posteriora.

Sit secundum Augustini testimonium, quod in libro de Spiritu et littera tradit (2). Ibi Paulli verba ad Rom. ii. nempe: »gentes quae legem non habent, naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt,«

ex-

(1) Lib. iv. cont. Iul. cap. 3. (2) Capp. 27. et 28.

exponens, ait, intelligi ea primum posse de Ethnicis iam fide imbutis, qui dicuntur, quae legis sunt, naturaliter facere, non quod solis naturae viribus, sed quod per fidem faciunt, quae legis naturaliter sunt, seu ad legem pertinent naturalem. Refertur etiam posse, ait, ad Ethnicos nondum luce fidei perfusos, quorum aliqua facta sunt, quae secundum iustitiae regulam merito, recteque laudamus: quorum in animis non ita Dei deleta imago est, ut non possint etiam in ipsa impietate vitae suae facere aliqua legis, vel sapere; sicque intelligendum, eos naturaliter facere, quae legis sunt, quia non omnino deletum est, quod ibi per imaginem Dei, quum crearetur, impressum est. Augustinus igitur horum factorum originem a Dei imagine, non omnino deleta in Ethnicis, aut impiis, repetens, gratiae necessitatem ad huiusmodi opera negat.

Apertius tamen, ac luculentius est, quod statim adiungit. Ait enim: »nam et ipsi homines erant, et vis illa naturae inerat eis, qua legitimum (id est secundum naturalem legem) aliquid animata et sentit, et facit. Sed pietas, quae in aliam vitam transfert beatam, et aeternam, legem habet immaculatam, conuertentem animas, ut ex illo lumine renouentur: renouari autem, nisi gratia Christiana, hoc est, nisi Mediatoris intercessione non possunt, a cuius gratia si alieni illi, de quibus agimus, naturaliter quae legis sunt faciunt, quid eis proderunt excusantes cogitationes, in die, qua iudicabit Deus occulta cordium, nisi forte ut mitius puniantur?« cert. Ergo apertissime Augustinus statuit non esse necessariam gratiam Mediatoris ad quodcumque morale opus.

Quid vero S. Thomas? Transcribere quaedam ipsius testimonia placet, ut hinc appareat qua fronte eius auctoritatem Theologi nobis aduersantes stare pro sua opinione dicant. Scribit itaque (3): »est autem duplex bonum; quoddam, quod est humanae naturae proportionatum, quoddam vero, quod excedit humanam naturae facultatem; et haec duo bona, si de actibus loquamur, non differunt secundum substantiam actus, sed secundum modum agendi: utpote iste actus, qui est dare eleemosinam, est bonum proportionatum viribus humanis, secundum quod ex naturali dilectione, vel benignitate homo ad hoc mouetur: excedit autem humanae naturae facultatem secundum quod homo ad hoc inducitur ex charitate, quae mentem hominis Deo vnit.

N 2

»Ad

(3) Quaest. 24. de Verit. art. 14.

»Ad hoc ergo bonum, quod est supra naturam humanam, con-
 »stat liberum arbitrium non posse sine gratia . . . Illud autem bo-
 »num, quod est humanae naturae proportionatum, potest homo
 »per liberum arbitrium explere . . . Quamuis autem huiusmodi bo-
 »na possit homo facere sine gratia gratum faciente, non tamen po-
 »test ea facere sine Deo, quum nulla res possit in naturalem ope-
 »rationem exire, nisi virtute diuina; quia causa secunda non a-
 »ngit nisi per virtutem primae causae, vt dicitur in libro de caus-
 »sis. « Et alio in loco (4): »sicut duplex est, ait, hominis finis,
 »vnus vltimus, et alius proximus, ita duplex est bonum, vnum
 »quidem vltimum, et vniuersale, et aliud proximum, et particu-
 »lare: vltimum et principale hominis bonum est Dei fruitio se-
 »cundum illud Psalm. LXXII. mihi autem adhaerere Deo bonum est;
 »et ad hoc ordinatur homo per charitatem: bonum autem secun-
 »darium, et quasi particulare hominis potest esse duplex, vnum
 »quidem quod est vere bonum, vtpote ordinabile, quantum est in
 »se, ad principale bonum, quod est vltimus finis; aliud autem est
 »bonum appatens, et non verum, quia abducta a finali bono. Sic
 »ergo patet, quod virtus vera simpliciter est illa, quae ordinat
 »ad principale bonum hominis . . . et sic nulla vera virtus potest
 »esse sine charitate. Sed si accipiatur virtus secundum quod est in
 »ordine ad aliquem particularem finem, sic potest aliqua virtus di-
 »ci sine charitate, in quantum ordinatur ad aliquod particulare bo-
 »num: sed si illud particulare bonum non sit verum bonum, sed
 »appatens, virtus etiam, quae est in ordine ad hoc bonum, non
 »erit vera virtus, sed falsa similitudo virtutis: sicut non est vera
 »virtus auarorum prudentia, qua excogitant diuersa genera lu-
 »crorum, et auarorum iustitia, qua grauium damnorum metu con-
 »temnunt aliena, et auarorum temperantia, qua luxuriae, quae
 »sumtuosa est, cohibent appetitum, et auarorum fortitudo, qua,
 »vt ait Horatius lib. I. ep. I. per mare pauperiem fugiunt, per sa-
 »xa, per ignes, vt Augustinus dicit lib. IV. contr. Iul. cap. III. Si
 »vero illud bonum particulare sit verum bonum, puta conseruatio
 »ciuitatis, vel aliquid huiusmodi, erit quidem vera virtus, sed im-
 »perfecta, nisi referatur ad finale, et perfectum bonum. «

His Augustini et Thomae testimoniis duplex a clarissimo Tho-
 mista Soto additum est argumentum: I; minus scite, minusque re-
 cte

(4) Secunda Secundae, quaest. XXXIII. art. 7.

cte reicitur, quod est in humana et naturali ratione; ac commu-
 ni Theologorum consensione positum, nisi aliunde scripto, aut tra-
 dito Dei verbo, aut Ecclesiae definitionibus aduersetur: sententiam
 nostram Theologorum omnium consensione fretam Ariminensis ipse
 fatetur, humana autem et naturali ratione nixam satis ostendunt,
 quae mox ex Ss. Augustino, et Thoma produximus: nullum prae-
 terea Scripturae testimonium est quod cum illa pugnet; neque Pa-
 trum dictis aduersatur, vt apertius ex dicendis constabit: est er-
 go praeter legitimam causam intrusa auxilli gratiae specialis nec-
 cessitas ad opera moraliter bona, neque prudenter communis ve-
 terum Theologorum secus opinantium sententia refellitur.

II: quis negarit posse hominem naturae suae vi, quod sa-
 pte genere bonum est malo fine, et adiuncto facere? Quidni ergo
 et idem facere poterit propter honestum? Id enim exempla com-
 monstrant. Nam naturali conatu ambulare homo potest prauis finis
 gratia: ergo et poterit quoque bonae valerudinis conseruandae, aut
 relaxandi temperate animi causa, quod certe bonum morale est.
 Potest homo naturaliter vesci quando ei nocet; ergo et potest quan-
 do ei prodest: »certe (ait Theologus ille) risum tali theologia
 »moueret, qui diceret posse comedere sine speciali auxilio pomum,
 »quod est ante me, dum mihi est pestilens, non autem dum est
 »salubre. Praeterea dum quis veritatem rei cuius est conscius, in-
 »terrogatur, potest naturaliter negare, quod est peccatum men-
 »daci, cur non poterit, quod facilius est, citra speciale auxilium
 »affirmare? Potest quilibet pro suo libito denarium prolicere in flu-
 »men; igitur non poterit donare pauperi sine alia mala circumstan-
 »tia, eo quod est honestum? Honorem, quem inique volet quis-
 »que naturaliter deferre indigno, igitur non poterit eundem legitime
 »deferre parentibus, et vrbane probis viris? « Negari consecutio-
 nes istae non possunt, nisi aut rationis lumen in homine per pec-
 catum non attenuatum solum, sed plane ponatur extinctum; aut
 facilius homini esse credatur, quod praeter, quam quod secundum
 eius naturam est, eique soli negatum, quod ceteris tributum siue
 inanimis, siue animantibus, finem nempe sibi a natura praescrip-
 tum, seu agere secundum rationem, assequi quandoque posse; quod
 quam sit absurdum constar.

COROLLARIUM.

Quibus vero temperamentis sententiam hanc nos tueamur, et

ex dictis liquido apparet, et subnectenda hic sunt, ut ad ea animum hi vertant, qui partium studio veritatem anteferunt, pronuntiantque, an in sententia huiusmodi vllus esse possit Pelagianismo locus. Vt enim cum Soto loquamur; quando affirmamus bonum opus in genere morum naturali facultate fieri, primum id intelligimus, vbi nullus praefigitur malus finis, nullaque affigitur circumstantia mala. Mox neque huiusmodi opus censemus, nuncupamusque simpliciter, aut bonum, aut virtutis, sed contracte, et (quod idiomate suo aiunt in Scholis) secundum quid; quippe opus ex genere seu moraliter bonum; et ideo licet opus moraliter bonum studeosum vere sit, non ita tamen vt mereatur absolute nomen virtutis: etenim Augustinus vbiicumque loquitur absolute de opere bono, aut de virtute, ea dumtaxat officia comprehendit, quae sunt in charitate, quae vna est forma virtutum. Expressa est eius sententia vbi ait (5): »quidquid se putauerit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo fit bene.« Et ideo apud Gentiles nullas veras virtutes fuisse censet; nedum quia pleraque faciebant propter inanem gloriam, sed quia cognitione carebant, et charitate veri Dei. Id quod peregre aduersus Iulianum disputans (6), disserit, confirmans non esse vere iustum, nisi qui ex fide viuit, neque veram esse iustitiam, nisi vbi est regnum Dei, neque veras virtutes, nisi vbi est vera sapientia, et charitas Dei; et ideo non esse inter Romanos et Graecos, qui essent veri sapientes, studiosique censendi. Excipere nihilominus possumus aliquos forte rarissimos, quibus legitime seruantibus ius naturale (id quod non iudicamus negasse Augustinum) Deus peculiariter ferret opem, vt secum reconciliaret. Et inde tertio consequitur, quum diximus Dei cognitionem posse quempiam naturaliter adipisci in materia morali, minime nos intellexisse de vera prudentia; quippe quae non est nisi vbi verae coniectantur virtutes; at vero vbi Augustinus negat veras esse virtutes extra charitatem, et fidem, et vbi eas vocat falsas, non sentit quod sint idcirco peccata; sed id tantum, quod non habent legitimum virtutis gradum; et ita glossat eum S. Thomas (7); sicuti auricalcum licet sit falsum aurum, est tamen in genere suo res bona.

Practerea, neque illa opera vnumque bona damus posse hominem

(5) Lib. de Grat. et lib. arb. cap. 18. (7) Prima Secundae, quaest. 127, art. 2.

(6) Lib. 14. cap. 3.

nem multo tempore, aut in materiis, vel arduis, vel pluribus efficere: est enim homo post peccatum imbecillior, et infirmior, quam vt possit in bono, neque in eo quidem quod est naturale, durare sine auxilio Dei: namque in infidelibus, et in perditis Christianis experimento didicimus, quam homines diuino fauore destituti in diuersas malorum abyssos praecipites dilabantur.

Neque postremo diffitemur, quin quandoque in peccato iacentes, inspirationes aliquas peculiare fauoresque recipiant: nam ait S. Thomas (8), »quod Deus quandoque per suam gratiam aliquos instruit de his etiam quae per naturalem rationem cognosci possunt.« Quin imo addiderimus, quod nonnumquam recipiunt aliqua supernaturalia subsidia, quibus quodammodo mollescant, et disponantur ad gratiam: sed id tantum adstruere conati fuimus, quod sine speciali auxilio potest peccator multa opera facere, quae non sint peccata, neque merita gratiae, sed medio modo moraliter bona, neque proxima sint ad gratiam dispositio, sed remotissima, qua ratione dicitur: »prima virtus est vitium fugere.«

CAPVT XVI.

Gregorii Ariminensis argumenta diluuntur.

Opinionis, quae praecedenti contrariatur, Auctor communiter habetur Theologus Praestantissimus Gregorius Ariminensis; licet eadem praeiuisse Gasparum Casalium de Quadripartita iustitia agerem Bertius indigitare videatur. Certe cl. Thomista supra laudatus (1), scribit: ante Gregorium Ariminensem, celebrem quarti decimi saeculi ex Augustinensi familia Theologum, neminem se legisse, qui negare cogitauerit quod nos adserimus. Vnus autem, vt ipse ait, Ariminensis hoc negauit (2), contendens, quam nos tuemur sententiam esse contra Augustinum, ac in errorem Pelagii eam conicidere: additque S. Thomam eiusdem secum fuisse sententiae.

Ariminensi vero adhaerere nobilissimi Theologi quamplures, quos inter eminet Norisius (3), Vanroy (4), Manso (5), Natalis Ale-

(8) Loco supra laudato.

(1) Lib. xviii. cap. 3.

(2) In 11. Sent. Dist. 26. 27. 28.

quaest. 1.

(3) In vindiciis capp. 3. et 4.

(4) De act. hum. quaest. 11. cap. 1.

(5) In opere de virtut. Infidelium;

et in vindiciis Norisianis.